

Gezondheid is van iedereen

Gezondheidsbeleid gemeente Tytsjerksteradiel

2014 – 2018

Inhoudsopgave

Gezondheid is van iedereen, samenvatting.....	3
1. Inleiding.....	4
2. Kaders	6
2.1 Landelijk beleid.....	6
2.1.1 <i>Wet Publieke Gezondheid</i>	6
2.1.2 <i>Preventienota ‘Gezondheid Dichtbij’</i>	6
2.1.3 <i>Decentralisatie van taken in het sociaal domein</i>	7
2.2 GGD-nota ‘Ruimte voor Gezondheid’	7
2.3 Beleid in de gemeente Tytsjerksteradiel	9
2.3.1 <i>Sociale Agenda 2012-2015</i>	9
2.3.2 <i>Evaluatie Wmo – Gezondheidsbeleid 2008-2011</i>	9
2.3.3 <i>De staat van de gezondheid van de inwoners van Tytsjerksteradiel</i>	9
3. Gezondheidsbeleid 2014-2018	13
3.1 Gezondheid in gemeentelijk beleid	13
3.1.1 <i>Positieve gezondheid</i>	13
3.1.2 <i>Integraal gemeentelijke gezondheidsbeleid</i>	13
3.2.3 <i>Visie op gezondheid en gemeentelijk beleid</i>	14
3.2 Speerpunten in gemeentelijk gezondheidsbeleid	15
4. Hoofdpijnen uitvoeringsprogramma 2014-2018	16
4.1 Voor al onze inwoners.....	16
4.2 Speciaal voor onze jeugd.....	20
4.3 Goed voorbeeld doet goed volgen	22
5. Financiën.....	23
Bijlage 1. Wet Publieke Gezondheid.....	24
Bijlage 2. Evaluatie vorige nota.....	27

Gezondheid is van iedereen, samenvatting

Gezondheid is in de eerste plaats van groot belang voor mensen zelf. Gezondheid is een basisvoorwaarde voor optimale ontwikkeling en langer zelfstandig meedoen. Gezondheid is ook van belang voor de samenleving. Wie langer gezond leeft, heeft minder maatschappelijke ondersteuning en intensieve zorg nodig, en is beter in staat bij te dragen aan het maatschappelijk leven (werk, school, gezin, omgeving etc.).

De gemeente wil een kwalitatief hoog niveau van basisvoorzieningen en interventies bereiken voor alle inwoners door met integraal en breed gedragen gemeentelijk beleid een integrale aanpak te stimuleren. Gezondheidsbeleid staat niet op zich, maar is verweven in vele gemeentelijke beleidsstukken en uitvoeringsplannen. De toenemende verantwoordelijkheid van de gemeente voor het sociale domein, maakt dat de gemeente beter in staat is samenhang in het sociale domein aan te brengen en hierover regie te voeren. Gezondheid is bij uitstek een thema dat samenhang kan brengen.

Voor een integrale aanpak werkt de gemeente samen met een breed netwerk van lokale partners. De kracht van het netwerk zit in andere denk- en innovatiekracht, kennis van de lokale context en het sociaal maatschappelijk domein en de inventiviteit om daarin te bewegen. Maar ook in het dichtbij de mensen in dorp of buurt staan.

De gemeente wil met de uitvoering van gezondheidsbeleid aansluiten bij bestaande ontwikkelingen en initiatieven in andere sectoren, zoals zorg, welzijn en onderwijs. Dat neemt niet weg dat de gemeente effectieve toepassing van innovatieve concepten en technieken voorstaat, zoals sociale marketing en de inzet van sociale media, om positieve gedragsverandering te bereiken.

Alle activiteiten in het kader van publieke gezondheid die de gemeente onderneemt, stimuleert en/of faciliteert, zijn direct of indirect beschikbaar voor alle inwoners. Niet alle inwoners zullen in dezelfde mate een beroep doen op deze activiteiten. De gemeente legt de focus op de onderwerpen overgewicht en alcohol bij jongeren. De gemeente streeft in al haar activiteiten naar een situatie waarin 'de gezonde keuze de makkelijkste, voor de hand liggende keuze is'.

In de derde nota gezondheidsbeleid van de gemeente Tytsjerksteradiel laat de gemeente zien dat een gezonde bevolking een gezamenlijk belang en gezamenlijke opgave is. Oftewel, gezondheid is van iedereen.

1. Inleiding

‘Voorkomen is beter dan genezen’. Een oude volkswijsheid, die in het huidig tijdsgewricht misschien wel meer dan ooit te voren van belang is voor gemeenten. Gemeenten krijgen een grotere verantwoordelijkheid in de zorg en participatie van hun inwoners. Om die verantwoordelijkheid te kunnen dragen, is een gezonde en vitale bevolking van belang. De gemeente is al langer de bestuurlijke laag, die de verantwoordelijkheid heeft voor de publieke gezondheidszorg. De publieke gezondheidszorg gaat alle inwoners aan en richt zich op gezondheidsbescherming, ziektepreventie en gezondheidsbevordering. Investeren in publieke gezondheid levert een bevolking op die beter in staat is mee te doen: op de arbeidsmarkt, op school, als vrijwilliger, als mantelzorger etc. Bovendien laten recente publicaties¹ zien dat investeren in preventie loont: iedere euro die jaarlijks in de jeugdgezondheidszorg, als onderdeel van de publieke gezondheidszorg, wordt geïnvesteerd, levert elf euro op.

Deze derde nota gezondheidsbeleid beschrijft de richting die de gemeente geeft aan publieke gezondheid. De gemeente ziet publieke gezondheid als onderdeel van het brede sociale domein. Dit werkt door binnen de gemeentelijke beleidsterreinen als ook in de samenwerking met (lokale) partners die in verbinding staan met de bevolking. Gezondheid is niet van iemand; gezondheid is van iedereen.

De gemeente staat aan de vooravond van een aanzienlijke uitbreiding van haar taken in het sociale domein. De voorbereidingen daarvoor zijn in volle gang. Over de linie gaat de uitbreiding van taken gepaard met een financiële bezuiniging. Des te meer reden om publieke gezondheid niet apart te beschouwen, maar te kijken waar preventie de uitbreiding van taken in het sociale domein kan verlichten en op waar kansen voor preventie binnen andere, onverwachte sectoren voor het oprapen liggen.

Een belangrijke ontwikkeling voor de gemeente Tytsjerksteradiel is de samenwerking met de buurgemeente Achtkarspelen. Hoewel de beide gemeenten een eigen gemeentelijke nota gezondheidsbeleid opstellen, is het goed denkbaar dat de uitvoering van de nota op onderdelen gezamenlijk is.

De nota is tot stand gekomen na overleg met beleidsmedewerkers van diverse sectoren binnen het gemeentehuis en ketenpartners in de gemeente Tytsjerksteradiel.

Hoofdstuk 2 beschrijft de kaders waarbinnen de nota tot stand komt. Hier is aandacht voor landelijke ontwikkelingen, samenwerking tussen Friese gemeenten, en (beleids)ontwikkelingen in de gemeente. In hoofdstuk 3 is de richting van het lokale gezondheidsbeleid en de inhoudelijke speerpunten verder

¹ Dam, Verdonck, Prinsen; *Investeren in opgroei en opvoeden loont*; 2013
Dam P.; *Kosteneffectiviteit van de jeugdgezondheidszorg*; 2012

uiteen gezet. Hoofdstuk 4 beschrijft op hoofdlijnen het uitvoeringsprogramma. Tenslotte komen de financiën in hoofdstuk 5 aan bod.

2. Kaders

2.1 Landelijk beleid

2.1.1 Wet Publieke Gezondheid

Gemeenten moeten, conform de Wet Publieke Gezondheid (WPG), binnen twee jaar na het verschijnen van de landelijke preventienota een nota gemeentelijk gezondheidsbeleid vaststellen.

Volgens de wet zijn gemeenten primair (bestuurlijk) verantwoordelijk voor de volgende taken:

- Algemene bevorderingstaken (artikel 2), epidemiologie, gezondheidsbevordering, medische milieukunde, en de afstemming van de publieke gezondheidszorg en de curatieve gezondheidszorg;
- Prenatale voorlichting (artikel 2h)
- Jeugdgezondheidszorg tot 19 jaar (artikel 5)
- Oudergezondheidszorg vanaf 65 jaar (artikel 5a)
- Infectieziektebestrijding (artikel 6)

Volgens artikel 14 van de WPG hebben gemeenten de taak een GGD in stand te houden voor de uitvoering van taken op het gebied van de publieke gezondheidszorg. Dat wil overigens niet zeggen dat alleen de GGD deze taken uitvoert. Gemeenten hebben tevens de wettelijke taak om, voordat besluiten worden genomen die belangrijke gevolgen hebben voor de publieke gezondheidszorg, advies te vragen aan de GGD (artikel 16).

In de WPG is eveneens opgenomen dat gemeenten bij hun gezondheidsbeleid geacht worden aan te sluiten bij de landelijke prioriteiten zoals opgenomen in de landelijke preventienota 'Gezondheid Dichtbij'. De wettekst van de WPG is opgenomen in bijlage 1.

2.1.2 Preventienota 'Gezondheid Dichtbij'

In de landelijke preventienota 'Gezondheid Dichtbij', die is gepubliceerd in 2011 door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, is gekozen voor een voortzetting van de speerpunten van de voorgaande periode. Dit zijn de speerpunten overgewicht, diabetes, depressie, schadelijk alcoholgebruik en roken. In de nota wordt het accent gelegd op bewegen, als belangrijk middel om genoemde problemen aan te pakken. Daarnaast wordt de jeugd als belangrijke doelgroep gezien voor het gemeentelijk gezondheidsbeleid, met specifieke aandacht voor weerbaarheid. De landelijke overheid gaat er vanuit dat ook gemeenten er voor kiezen om gezondheid meer iets van de mensen zelf te maken. Beroep doen op de eigen verantwoordelijkheid sluit aan bij de uitgangspunten van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo).

De uitgangspunten van de landelijke preventienota zijn:

- Inzetten op spelen, bewegen en sporten;
- Jeugd benoemen als belangrijke doelgroep voor het lokaal gezondheidsbeleid;

- Stimuleren van de publiek private samenwerking op lokaal niveau;
- Verbindingen leggen tussen verschillende beleidsterreinen en gezondheid;
- Een bijdrage leveren aan het realiseren van 'gezondheid in de buurt'.

Tenslotte vraagt het ministerie van VWS in de landelijke preventienota aandacht voor gezondheidsrisico's in de omgeving. Bestaande en nieuwe risico's die zich voordoen in de fysieke omgeving van mensen, zoals straling, binnenmilieu, rampen en de uitbraak van infectieziekten, vragen om een alerte houding. De omgeving biedt ook kansen voor gezondheid en welzijn van mensen: een groene omgeving heeft een positieve relatie met de ervaren gezondheid, gezondheidsklachten en sociale veiligheid van mensen. Kinderen bewegen meer in een groene omgeving.

Om de volksgezondheid duurzaam te beschermen tegen bedreigingen en waar dat kan verder te verbeteren, werkt het ministerie van VWS momenteel kabinetsbreed en met vele maatschappelijke partners aan de uitwerking van een Nationaal Programma Preventie (NPP) uitwerken. Zie voor meer informatie over het NPP <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/nationaal-programma-preventie>.

2.1.3 Decentralisatie van taken in het sociaal domein

De gemeente krijgt een toenemend aantal taken in het sociaal domein. Overheidstaken worden gedecentraliseerd naar de overheidslaag die het dichtst bij mensen staat, oftewel de gemeente. De '3 D's' (de drie decentralisaties) zijn van grote invloed op de gemeente. De '3 D's' zijn:

- De decentralisatie van de jeugdzorg per 1 januari 2015;
- De decentralisatie van extramurale begeleiding en persoonlijke verzorging vanuit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) naar de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) per 1 januari 2015;
- De Participatiewet per 1 januari 2015.

Hoewel gemeenten met de decentralisatie budgetten krijgen overgeheveld voor de uitvoering van taken, is er per saldo minder geld beschikbaar om taken uit te voeren.

2.2 GGD-nota 'Ruimte voor Gezondheid'

Begin 2013 hebben de Friese gemeenten als bestuur van de Veiligheidsregio Fryslân de GGD-nota 'Ruimte voor Gezondheid' vastgesteld. In deze nota is afgesproken welke taken de GGD uitvoert voor alle gemeenten. Daarnaast hebben de Friese gemeenten in deze nota een inhoudelijke focus afgesproken voor de beleidsrijke taken in de derde nota gezondheidsbeleid. Deze focus richt zich op:

- Extra aandacht voor jeugd;
- Continuering van de landelijke speerpunten overgewicht, diabetes, depressie, roken en schadelijk alcoholgebruik;
- Integrale aanpak. Dit kenmerkt zich enerzijds door verbindingen te leggen tussen gezondheid en andere gemeentelijke beleidsdoelstellingen. Anderzijds is een integrale aanpak gericht op

het actief betrekken van publieke en private partijen bij het realiseren van doelstellingen op het vlak van publieke gezondheid en preventie. Gezonde School is een voorbeeld van een integrale aanpak.

Deze focus is voornamelijk een voortzetting van het reeds ingezette beleid. Daarnaast hebben gemeenten de GGD-nota 'Ruimte voor Gezondheid' de afspraak gemaakt hoofdlijnen uit te werken in gemeentelijk beleid. Naast de hoofdlijn integrale aanpak, zijn dat:

- Zelf beslissen over leefstijl
Gezondheid moet weer iets van mensen zelf worden. Hiervoor moeten zij beschikken over voldoende basisvaardigheden, zoals lezen, schrijven en sociale vaardigheden. Daarnaast is goede voorlichting over gezonde leefstijl van belang. Deze is gericht op de landelijke speerpunten overgewicht, diabetes, depressie, roken en schadelijk alcoholgebruik met het accent op bewegen en extra aandacht voor jeugd. Een belangrijk aspect bij deze aanpak is dat het voor mensen mogelijk, makkelijk en/of uitdagend moet zijn om voor gezond leven te kiezen ('maak de gezonde keuze een makkelijke keuze).
- Gezond(e) dorp of wijk
Zorg en preventie moeten in de eerste plaats van mensen zelf zijn en dicht bij de mensen komen. Er zijn voldoende aanwijzingen dat een 'community based' benadering effectief is. Lokale samenwerking is vooral gewenst in buurten of dorpen met een hoge concentratie van sociale en/of gezondheidsproblemen. In verschillende gemeenten wordt geëxperimenteerd met een wijk- of dorpsgerichte aanpak van preventie en zorg, al dan niet ingegeven door de decentralisatie van taken naar gemeenten. In de gemeente Tytsjerksteradiel is dat bijvoorbeeld terug te zien in de ontwikkeling van sociale gebiedsgerichte teams. Een ander voorbeeld van een wijk- of dorpsgericht aanpak In Tytsjerksteradiel is de wijze waarop jeugdgezondheidszorg experimenteert met het uitvoeren van haar taken.
- Sociale veiligheid
Sociale veiligheid is van invloed op de gezondheid van mensen. Aandacht voor sociale veiligheid past in een integrale aanpak.

De nota 'Ruimte voor gezondheid' is via de volgende link te raadplegen.

<http://www.ggdfryslan.nl/2893/ruimte-voor-gezondheid/>

2.3 Beleid in de gemeente Tytsjerksteradiel

2.3.1 Sociale Agenda 2012-2015

De Sociale Agenda 2012-2015 is het overkoepelend gemeentelijk beleidskader voor integraal sociaal beleid. De Sociale Agenda is er voor alle inwoners in de gemeente, met extra aandacht voor hen die ondersteuning of zorg nodig hebben.

De Sociale Agenda onderscheidt de volgende vijf domeinen:

Domein 1: Samen leven in dorp en buurt

Domein 2: Opgroeien en opvoeden

Domein 3: Mantelzorg en vrijwilligers

Domein 4: Meedoen gemakkelijker maken

Domein 5: Zorg en opvang

De vijf domeinen brengen samenhang tussen de verschillende beleidsvelden beter in beeld. Vanuit diverse beleidsvelden is de laatste jaren de blik gericht op integrale beleidsontwikkeling en een integrale aanpak. Gezondheidsbeleid raakt alle domeinen en is daarmee verbonden aan ander gemeentelijk beleid.

Als gevolg van de '3 D's' (zie paragraaf 2.1.3) zit de gemeente Tytsjerksteradiel volop in de voorbereiding om per 1 januari 2015 uitvoering te geven aan de Jeugdwet, Wmo met taken op het terrein van extramurale begeleiding en persoonlijke verzorging en de Participatiewet. Het gemeentelijke gezondheidsbeleid vormt een belangrijke basis voor zorg- en welzijnsbeleid.

2.3.2 Evaluatie Wmo – Gezondheidsbeleid 2008-2011

De afgelopen beleidsperiode was de nota 'Tûk lokaal maatwurk; beleidskader 2008-2011 Wet maatschappelijke ondersteuning en gezondheidsbeleid' geldig. Deze nota is eind 2007 vastgesteld door de gemeenteraad en geëvalueerd in 2011. In de bijlage is een samenvatting opgenomen van de nota 'Evaluatie Wmo – Gezondheidsbeleid 2008-2011'.

2.3.3 De staat van de gezondheid van de inwoners van Tytsjerksteradiel

De gemeente Tytsjerksteradiel telt bijna 32000 inwoners. Bijna een kwart van de bevolking is achttien jaar of jonger; 20% van de bevolking is boven de 65 jaar. In 2012 werden er 324 kinderen geboren in Tytsjerksteradiel en stierven 340 mensen. De levensverwachting bij geboorte in de gemeente Tytsjerksteradiel is 79,7 jaar, waarvan ongeveer 64 jaar in goede gezondheid. (CBS; RIVM, Nationale Zorgatlas).

Volgens prognose cijfers van het CBS, die betrekking hebben op de regio zuidoost Friesland en doorlopen tot het jaar 2040, neemt het aantal inwoners van 0 tot 20 jaar af tot ca. 2035 en is daarna een lichte groei van deze groep te verwachten. Het aantal mensen van 65 jaar en ouder groeit ieder jaar door. De groep mensen van 19 tot en met 64 jaar, de beroepsbevolking, neemt steeds verder af.

Er zijn hardnekkige verschillen in gezondheid tussen hoog- en laagopgeleide mensen. Mensen in de laagste sociaaleconomische klasse leven gemiddeld ruim zes jaar korter. Verschillen in gezonde levensverwachting zijn drie maal zo groot: laag opgeleide mensen leven ongeveer 19 jaar minder in goede ervaren gezondheid dan hoog opgeleide mensen. Uit de Gezondheidsmonitor 2012 van GGD Fryslân blijken mensen met een lage opleiding of mensen zonder werk door werkloosheid of arbeidsongeschiktheid steevast meer gezondheidsproblemen te hebben dan overige groepen. Zij hebben vaker chronische aandoeningen en lichamelijke beperkingen, zijn vaker eenzaam en het medicijngebruik ligt hoger. Daarnaast hebben zij vaker overgewicht en is hun leefstijl minder gezond.

De meeste inwoners van Tytsjerksteradiel ervaren de eigen gezondheid positief. In de leeftijd 19-64 jaar ervaart 86% de eigen gezondheid (zeer) goed. Ouderen zitten daar met 64% onder. Van de jongeren in de leeftijd van 12-18 jaar ervaart 85% de eigen gezondheid (zeer) goed.

Een aantal chronische ziekten, zoals diabetes en chronische longziekten (copd = chronic obstructive pulmonary disease), komen steeds vaker en op steeds jongere leeftijd voor. In de gemeente Tytsjerksteradiel krijgt 35% van de bevolking van 19 tot en met 65 jaar een behandeling voor een chronische ziekte. Op de leeftijd van 65 jaar en ouder is dit 81%. Deze ziekten worden in toenemende mate veroorzaakt door een ongezonde leefstijl. Niet alleen lichamelijke aandoeningen, maar ook psychische aandoeningen, zoals depressie, hebben een relatie met leefstijl en leefomgeving van mensen.

VWS benoemt een aantal speerpunten (zie paragraaf 2.1.2), die kansrijk zijn in het bevorderen van de gezondheid van de bevolking en de preventie van ziekten. Dit zijn de speerpunten overgewicht, diabetes, depressie, roken en overmatig alcoholgebruik. De volgende alinea's gaan hier verder op in.

In de gemeente Tytsjerksteradiel heeft 6% van de kleuters in groep 2 van het basisonderwijs overgewicht. In groep 7 is dit toegenomen naar 15%. In het voortgezet onderwijs worden verschillen zichtbaar in het voorkomen van overgewicht naar opleidingsniveau: in de onderbouw van het voortgezet onderwijs heeft 22% van de jongeren in het vmbo overgewicht. Van de jongeren op havo/vwo niveau is dat 13%. Op volwassen leeftijd neemt het percentage mensen met overgewicht verder toe: 43% van de inwoners van 19 tot en met 64 jaar in Tytsjerksteradiel heeft overgewicht. Bij de groep mensen van 65 jaar en ouder ligt dit percentage op 56%. Ten opzichte van het Fries gemiddelde, wijkt de gemeente Tytsjerksteradiel niet af. Met uitzondering van de kleuters in groep 2: in Tytsjerksteradiel hebben minder kleuters in groep 2 overgewicht in vergelijking met het Friese gemiddelde.

Het percentage mensen met overgewicht lijkt de afgelopen jaren te stabiliseren, maar wel op een hoog ongezond niveau. Overgewicht is een belangrijke risicofactor in het ontstaan van diabetes mellitus type 2.

Voeding en bewegen zijn belangrijke factoren die van invloed zijn op het lichaamsgewicht. In de gemeente Tytsjerksteradiel voldoet een derde van de bevolking van 19 jaar en ouder niet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB). Op jongere leeftijd is de NNGB strenger, en blijkt nog geen 10% van de jongeren van 12 tot en met 18 jaar te voldoen. In groep 7 van het basisonderwijs is 78% lid van een sportvereniging. In de leeftijd van 12 tot en met 18 jaar is dat teruggelopen naar 68%. 90% van de jongeren ontbijt iedere dag. Ten opzichte van het Friese gemiddelde eten jongeren in Tytsjerksteradiel vaker dagelijks fruit (42%), maar minder vaak dagelijks groente (24%). Van de bevolking van 19 tot en met 64 jaar voldoet 34% aan de voedingsnorm voor groente, 29% aan de voedingsnorm voor fruit en 83% aan de voedingsnorm voor ontbijt. Op de leeftijd van 65 jaar en ouder is dat respectievelijk 42%, 60% en 83%. De inwoners van de gemeente Tytsjerksteradiel wijken hierin niet af van het Fries gemiddelde.

Bijna de helft (49%) van de jongeren van 12 tot en met 18 jaar in de gemeente Tytsjerksteradiel drinkt in de afgelopen vier weken alcohol. Dit is iets hoger dan het Friese gemiddelde. Daarentegen zijn er met een percentage van 25% minder 'binge' drinkers in de gemeente Tytsjerksteradiel ten opzichte van het Fries gemiddelde. 'Binge' drinken houdt in dat jongeren in de afgelopen vier weken voorafgaand het onderzoek bij één gelegenheid tenminste vijf alcoholhoudende drankjes hebben gedronken. Hoewel er minder jongeren alcohol drinken in vergelijking tot een aantal jaren geleden, blijft alcoholgebruik onder jongeren een punt van aandacht. Alcohol is schadelijk voor de ontwikkeling van de hersenen. Daarnaast vertonen jongeren die overmatig alcohol drinken vaker ongewenst gedrag, zoals het gebruik van drugs, zich schuldig maken aan vandalisme en criminaliteit. Sinds 1 januari 2014 is de leeftijdsgrens waarop het drinken van alcohol is toegestaan, opgetrokken naar 18 jaar. De landelijke campagne NIX18 stelt de afspraak dat alcohol drinken en roken onder de 18 jaar not done is (www.nix18.nl). 17% van de jongeren in Tytsjerksteradiel heeft wel eens gerookt; 11% rookt dagelijks.

Onder de bevolking van 19 tot en met 64 jaar is 15% een 'zware' drinker en rookt 25%. Bij mensen van 65 jaar en ouder is 4% een 'zware' drinker en rookt 16%. Deze percentages wijken niet af van het Friese gemiddelde. Het percentage 'zware' drinkers onder de bevolking van 19 tot en met 64 jaar lijkt iets te zijn afgenomen de afgelopen jaren.

Psychische aandoeningen vormen een groot deel van de totale ziektelast onder de volwassen bevolking. Het gaat niet alleen om depressie, maar ook om dementie, angststoornissen, suïcide en verslavingsproblematiek. In de afgelopen twaalf maanden maakt in Tytsjerksteradiel 29% van de bevolking tussen 19 en met 64 jaar een angstige periode door en 27% een depressieve periode. Bij de bevolking van 65 jaar en ouder is dat respectievelijk 26% en 19%. 35% van de bevolking van 19 tot en met 64 jaar is matig tot zeer eenzaam. Op oudere leeftijd loopt dit percentage op naar 44%. Lichaamsbeweging blijkt een positief effect te hebben op de mentale gezondheid.

Tenzij anders vermeld, zijn cijfers in deze paragraaf gebaseerd op onderzoek van GGD Fryslân, te weten Opgroeien in Tytsjerksteradiel 2012, Go Jeugd 2012, Gezondheidsmonitor 2012. Deze rapporten zijn via de volgende link te raadplegen.

<http://www.ggdfryslan.nl/cijfers>

3. Gezondheidsbeleid 2014-2018

3.1 Gezondheid in gemeentelijk beleid

3.1.1 *Positieve gezondheid*

De benadering van gezondheid in termen 'volledig fysiek, geestelijk en sociaal welzijn' staat ter discussie. Arts-onderzoeker Machteld Huber lanceerde in 2011 in een wetenschappelijk tijdschrift het concept positieve gezondheid, waarbij zij voor gezondheid de volgende definitie hanteert:

'Gezondheid is het vermogen tot adequate aanpassingen en zelfmanagement bij maatschappelijke, lichamelijke en emotionele uitdagingen'.

De definitie gaat uit van wat mensen wél kunnen. Essentie van het concept is om mensen in hun kracht te houden of te krijgen en eigenaar te laten zijn van hun proces, zowel zieken als gezonden. Er moet aandacht zijn voor de sociale en fysieke factoren die bevorderen dat een persoon 'vermogen' ook kan ontwikkelen. Gezondheid is niet langer een doel op zich, maar een middel tot bijvoorbeeld meedoen in de samenleving, zelfstandig wonen, ontplooiing etc.

Hoewel de uitwerking en implicaties van deze definitie nog gaande is, sluit deze wel aan op de ontwikkeling naar een samenleving waarbij maatschappelijke participatie en versterken van eigen kracht centraal staat. Collectieve preventie, zoals de bescherming tegen infectieziekten of het creëren van een gezonde omgeving, zijn in deze definitie minder expliciet. In de discussie die gaande is, is dit zeker een item.

3.1.2 *Integraal gemeentelijke gezondheidsbeleid*

Gezondheid wordt beïnvloed door allerlei factoren, die samenhangen met aanleg, gedrag, de sociale en fysieke omgeving en maatschappelijke factoren. Gevolg is dat het gemeentelijk gezondheidsbeleid zich niet alleen dient te richten op het individu, maar ook op zijn of haar fysieke en sociale omgeving. Dat betekent dat er vanuit meerdere beleidsterreinen aandacht is voor gezondheid. Zo kan de inrichting van de openbare ruimte een belangrijke bijdrage leveren aan bewegingsstimulering.

Om integraal gezondheidsbeleid met succes te voeren, is een aantal zaken belangrijk:

- Intersectorale samenwerking
Op gemeentelijk niveau is samenwerking tussen de verschillende gemeentelijke beleidsterreinen nodig. Dit vraagt om collegebrede steun en enthousiasme voor publieke gezondheid, of een specifiek onderwerp zoals gezond gewicht. De afgelopen jaren is in de gemeente Tytsjerksteradiel vanuit diverse beleidsterreinen gewerkt aan integraal beleid.

- **Samen werken en samenwerken aan gezondheid**
Gemeenten hebben een breed lokaal netwerk. Samenwerkingsrelaties zijn er vooral met publieke partners, zoals partners in onderwijs, zorg en welzijn. Onder meer voor een goede verbinding tussen preventie en de eerstelijnszorg, is deze samenwerking van grote waarde. Investeren in samenwerking met private partners kan van betekenis zijn voor gezondheidsbeleid. Private partners zijn ondernemingen en bedrijven in de regio. Private partners staan midden in de samenleving, hebben eigen netwerken, expertise en middelen, die inzetbaar zijn om beleidsdoelstellingen te bereiken. Bovendien hebben zij belang bij een gezonde beroepsbevolking in de regio, nu en in de toekomst. De samenwerking tussen overheid en bedrijven, waarbij de overheid stuurt op resultaat en marktpartijen naar eigen inzicht vormgeven aan de uitvoering, wordt publiek-private samenwerking genoemd (pps). Met deze vorm van samenwerking maakt de publieke sector (overheid) gebruik van de denk- en innovatiekracht vanuit de markt om doelstellingen te bereiken.
- **Diverse werkwijzen en strategieën**
Een integrale aanpak vraagt om de inzet van diverse werkwijzen en strategieën. Momenteel staat sociale marketing in de belangstelling. Dit is het toepassen van commerciële marketing concepten en technieken voor het bewerkstelligen van positieve gedragsverandering. De toepassing van sociale marketing op de lokale situatie, leidt tot activiteiten die aansluiten op de belevingswereld van de doelgroep. De mogelijkheden en vormen van sociale media vernieuwen voortdurend. Volgen van ontwikkelingen op dit terrein en toepassen als dat past bij de doelgroep hoort thuis in een integrale aanpak.

3.2.3 Visie op gezondheid en gemeentelijk beleid

De gemeente Tytsjerksteradiel vindt gezondheid in de eerste plaats van groot belang voor mensen zelf. Gezondheid is een basisvoorwaarde voor optimale ontwikkeling en langer zelfstandig meedoen. Gezondheid is ook van belang voor de samenleving. Wie langer gezond leeft, heeft minder maatschappelijke ondersteuning en intensieve zorg nodig, en is beter in staat bij te dragen aan het maatschappelijk leven (werk, school, gezin, omgeving etc.).

Gezondheid is in de eerste plaats van mensen zelf. De gemeente voorziet al haar inwoners in kwalitatief goede basisvoorzieningen. Bijvoorbeeld preventieve zorg vanuit het CJG en speelvoorzieningen in de openbare ruimte. De gemeente neemt hierin een faciliterende rol en stimuleert een gezonde keuze. Niet met een opgeheven vinger, maar door de gezonde keuze, een makkelijke, voor de hand liggende keuze te laten zijn. De gemeente wil dit voor haar hele bevolking, maar legt het accent bij de jeugd. Investeren in een gezond leven op jonge leeftijd, geeft een leven lang voordeel.

Voor het deel van de bevolking, dat al dan niet tijdelijk beperkt is in het zelforganiserend vermogen, voorziet de gemeente in gerichte interventies. Bijvoorbeeld opvoedingsondersteuning, huishoudelijke

hulp en schuldhulpverlening. De decentralisatie van overheidstaken maakt dat de gemeente een grotere verantwoordelijkheid heeft in het realiseren van zorg en ondersteuning voor haar inwoners.

De gemeente wil een kwalitatief hoog niveau van basisvoorzieningen en interventies bereiken door met integraal en breed gedragen gemeentelijk beleid een integrale aanpak te stimuleren.

Gezondheidsbeleid staat niet op zich, maar is verweven in vele gemeentelijke beleidsstukken en uitvoeringsplannen. De toenemende verantwoordelijkheid van de gemeente voor het sociale domein, maakt dat de gemeente beter in staat is samenhang in het sociale domein aan te brengen en hierover regie te voeren. Gezondheid is bij uitstek een thema dat samenhang kan brengen.

Voor een integrale aanpak werkt de gemeente samen met een breed netwerk van lokale partners. De kracht van het netwerk zit in andere denk- en innovatiekracht, kennis van de lokale context en het sociaal maatschappelijk domein en de inventiviteit om daarin te bewegen. Maar ook in het dichtbij de mensen in dorp of buurt staan.

De gemeente wil met de uitvoering van gezondheidsbeleid aansluiten bij bestaande ontwikkelingen en initiatieven in andere sectoren, zoals zorg, welzijn en onderwijs. Dat neemt niet weg dat de gemeente effectieve toepassing van innovatieve concepten en technieken voorstaat, zoals sociale marketing en de inzet van sociale media, om positieve gedragsverandering te bereiken.

3.2 Speerpunten in gemeentelijk gezondheidsbeleid

Op grond van de kaders beschreven in hoofdstuk 2 is er voldoende legitimatie om het reeds ingezette beleid, dat gericht is op bevordering van gezonde leefstijl voort te zetten. De gemeente kiest er voor om de focus te leggen op de onderwerpen overgewicht en alcohol bij jongeren. De keuze voor deze speerpunten komt tot stand na bestudering van de kaders in hoofdstuk 2 en overleg met diverse betrokkenen binnen en buiten het gemeentehuis.

De preventie van alcoholgebruik strekt zich uit naar de preventie van middelengebruik, waarvan roken een onderdeel is. De aanpak van overgewicht voorziet in het stimuleren van beweging en het creëren van een omgeving waarin lekker bewegen voor de hand ligt. Bewegen en een vriendelijke omgeving dragen bij aan de psychische gezondheid. Bovendien heeft de aanpak van overgewicht (voeding en bewegen) een positief effect in het ontstaan en verloop van chronische ziekten, zoals diabetes mellitus type 2, hart- en vaatziekten en vormen van kanker.

Focus op de speerpunten overgewicht en alcohol bij jongeren, neemt niet weg dat de gemeente oog houdt voor kansrijke ontwikkelingen voor andere thema's. Waar mogelijk zoeken we de aansluiting om kansen te benutten ter bevordering van gezondheid.

4. Hoofdpijnen uitvoeringsprogramma 2014-2018

Dit hoofdstuk geeft een korte beschrijving van waar de gemeente de komende beleidsperiode op in zet. Activiteiten zijn gericht op gezondheidsbescherming, voorkomen van ziekte en bevorderen van gezondheid. Preventie en bevordering van gezond gedrag vraagt om een lange adem.

Maatschappelijke resultaten zijn vaak pas na vele jaren zichtbaar. Bovendien is het in de context van een dynamische samenleving moeilijk om de exacte gezondheidswinst door ingezette activiteiten en beleid aan te tonen. De doelen die in deze nota staan genoemd bij de activiteiten geven aan welk effect de gemeente verwacht van activiteiten.

De gemeente is er voor alle inwoners van de gemeente Tytsjerksteradiel. Alle activiteiten in het kader van publieke gezondheid die de gemeente onderneemt, stimuleert en/of faciliteert, zijn direct of indirect beschikbaar voor alle inwoners. Niet alle inwoners zullen in dezelfde mate een beroep doen op deze activiteiten.

De gemeente streeft in al haar activiteiten naar een situatie waarin 'de gezonde keuze de makkelijke, voor de hand liggende keuze is'. De visie op gezondheid in gemeentelijk beleid en de speerpunten van gemeentelijke gezondheidsbeleid, zoals beschreven in hoofdstuk 3, vormen de basis in de wijze waarop activiteiten in het uitvoeringsprogramma vorm krijgen. Omdat de gemeente extra inzet op jeugd, gaat de tweede paragraaf in op activiteiten specifiek gericht op jeugd. De derde paragraaf van dit hoofdstuk is gericht op de gemeentelijke organisatie zelf.

4.1 Voor al onze inwoners

GGD Fryslân als onderdeel van Veiligheidsregio Fryslân

GGD Fryslân staat voor Gemeenschappelijke GezondheidsDienst. GGD Fryslân maakt deel uit van van de Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Fryslân. GGD Fryslân voert een groot deel van de taken uit, die gemeenten hebben op basis van de Wet Publieke Gezondheid. Bijvoorbeeld preventie en bestrijding van infectieziekten, waaronder tuberculose en seksueel overdraagbare aandoeningen, medisch milieukundig onderzoek en advies, openbare geestelijke gezondheidszorg, epidemiologie en jeugdgezondheidszorg (zie elders in deze paragraaf). Naast het werk dat GGD Fryslân doet onder normale omstandigheden, heeft GGD Fryslân ook een taak in crisissituaties. Zie voor meer informatie de Friese nota 'Ruimte voor gezondheid'.

Doel

De gemeente wil een GGD, die uitvoering geeft aan de door de Friese gemeenten opgedragen wettelijke taken, op een wijze die laagdrempelig en dichtbij is voor de inwoners van de gemeente Tytsjerksteradiel, aansluit bij andere initiatieven en ontwikkelingen in de gemeente (bijvoorbeeld CJG en sociale dorpensteams; zie verder in dit hoofdstuk) en in lijn is met de visie van de gemeente op gezondheid in gemeentelijk beleid (zie hoofdstuk 3).

Buurt, onderwijs en sport

In de driehoek buurt, onderwijs en sport ontstaan activiteiten, die van betekenis zijn voor de uitvoering van gezondheidsbeleid.

In samenwerking met de gemeente Achtkarspelen en de gemeente Kollumerland, doet de gemeente Tytsjerksteradiel aan sportstimulering door het creëren van een sportaanbod voor de invulling van bewegingsonderwijs op basisscholen, buiten schooltijd en/of buitenschoolse opvang, sport en bewegen in de schoolpauze, tijdens schoolvakanties en gericht op de kinderopvang en peuterspeelzaal. Daarnaast heeft de samenwerking als doel het versterken van sportverenigingen.

Een belangrijke impuls voor de sport- en bewegingsstimulering in de gemeente is de inzet van de buurtsportcoach of combinatiefunctionaris sport en bewegen. De afgelopen periode heeft het ministerie van VWS gemeenten ondersteund² in het creëren van onder andere voldoende beweeg- en sportaanbod voor de hele bevolking. Voor de gemeente Tytsjerksteradiel heeft dit geresulteerd in 4,9 fte combinatiefunctie. Hiervan wordt 1,9 fte ingevuld als combinatiefunctie sport en bewegen of buurtsportcoach, en 3 fte wordt ingevuld door de cultuursector. De gemeente werkt momenteel aan de uitbreiding van de formatie buurtsportcoach met 2 fte. Het ministerie van VWS financiert 40% van de kosten.

De buurtsportcoaches:

- Bevorderen de kwaliteit van het bewegingsonderwijs
- Zorgen voor een zo breed mogelijk aanbod van na- en tussenschoolse sport- en beweegactiviteiten op basisscholen en voortgezet onderwijs
- Ondersteunen en versterken sportverenigingen
- Bevorderen samenwerking en initiëren sport- en beweegactiviteiten voor niet of minder actieve inwoners in de directe woonomgeving.

De buurtsportcoach vormt in de gemeente Tytsjerksteradiel een belangrijke schakel tussen sport, onderwijs en de buurt.

Doel:

Met sportstimulering en in het bijzonder de inzet van de buurtsportcoach of combinatiefunctionaris sport en bewegen beoogt de gemeente het sport- en beweegaanbod voor inwoners te vergroten en een verbindende functie te vervullen in de driehoek buurt, sport en onderwijs. Door sportstimulering beoogt de gemeente gezond gedrag te bevorderen en in het bijzonder te werken aan de preventie van overgewicht.

² Het ministerie van VWS biedt ondersteuning vanuit de regeling 'Impuls Brede scholen, sport en cultuur', dat later is voortgezet onder de regeling 'Brede impuls combinatiefuncties'.

Sociale dorpentteams

In 2014 starten twee sociale dorpentteams in de gemeente Tytsjerksteradiel. Eén team is gericht op Tytsjerksteradiel Zuid (Burgum en omgeving) en één team is gericht op Tytsjerksteradiel Noord (Hurdegaryp, Trynwâlden en omgeving). Het sociale dorpentteam is een uitwerking van de gewenste gebiedsgerichte aanpak voor cliëntondersteuning aan inwoners van de gemeente in hun eigen omgeving als zich bij hen vragen en problemen aandienen vanwege (tijdelijke) beperkingen (lichamelijk, zintuiglijk, verstandelijk, ouder worden, psychisch, inkomen, werk). Preventie van eenzaamheid en psychische problemen door het stimuleren van een gezonde leefstijl (bijvoorbeeld samen wandelen of fietsen) biedt laagdrempelige, betaalbare oplossingen voor (tijdelijk) kwetsbare inwoners.

Welzijnsorganisatie Kearn vormt in samenwerking met MEE (cliëntenondersteuning voor mensen met een verstandelijke beperking) en Stichting Maatschappelijk Werk Friesland het sociale dorpentteam. In 2015 sluiten Wmo consulenten en consulenten Werk & Inkomen aan. Het Centrum voor Jeugd en Gezin (zie elders in deze paragraaf) onderhoudt nauwe banden met de sociale dorpentteams.

Doel

Professionals in de sociale dorpentteams stimuleren mensen om gezond te leven als middel ter preventie en vermindering van eenzaamheid en psychische problemen.

Preventie van alcohol en drugs

De gemeente voert beleid om overmatig alcohol- en drugsgebruik in de gemeente Tytsjerksteradiel terug te dringen. Het beleid richt zich op de hele bevolking, maar in het bijzonder op de jeugd omdat de gevolgen van overmatig middelengebruik op jonge leeftijd voor deze groep het grootst is. In de notitie 'Plan van aanpak alcohol en drugs gemeente Tytsjerksteradiel' is te lezen welke aanpak de gemeente voorstelt voor het terugdringen van overmatig alcohol en drugsgebruik. Sinds 1 januari 2014 is de leeftijdsgrens waarop het drinken van alcohol is toegestaan, opgetrokken naar 18 jaar (Drank- en horecawetgeving). Toezicht en handhaving op de naleving van deze wet is een gemeentelijke taak.

De gemeente Tytsjerksteradiel participeert in het Friese project Nuchtere Fries. Vanuit dit project worden gemeenten ondersteund en geadviseerd over de aanpak van alcohol- en drugsgebruik onder jeugdigen.

Doel

Door het voeren van beleid gericht op overmatig alcohol- en drugsgebruik, beoogt de gemeente het voorkomen van gezondheidsschade en overlast door alcohol- en drugsgebruik.

Intersectorale samenwerking binnen het gemeentehuis

Intersectorale samenwerking biedt meer kansen voor gezondheidswinst. Omgekeerd is een gezonde bevolking van belang voor het behalen van doelstellingen op andere beleidsterreinen. Hierbij valt te

denken aan doelstellingen op het terrein van onderwijsprestaties, werk, vrijwilligerswerk, mantelzorg, zorg en ondersteuning. Een gezonde (beroeps)bevolking creëert eveneens kansen voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven, en aantrekkelijke buurten en dorpen om te wonen en te recreëren.

De gemeente stimuleert de interne organisatie tot intersectoraal samenwerken, door:

- Te werken vanuit het concept 'Gast aan tafel'. In dit concept schuiven medewerkers aan bij werkoverleg van andere afdelingen om kennis uit te wisselen, ontwikkelingen te delen en onderling expertise te bieden of te vragen;
- Bij aanvang van grotere projecten een 'speeddate' te organiseren tussen medewerkers, om kennis en ervaring vanuit verschillende invalshoeken optimaal te benutten voor het project;
- Bij grotere projecten stil te staan bij eventuele consequenties voor de volksgezondheid en daarbij zo nodig advies inwinnen bij GGD Fryslân.

Gezond leven blijft een item in reeds opgestarte projecten, zoals:

- project Waterfront Burgum (ontwikkeling recreatiegebied biedt kansen voor een prettige, uitdagende omgeving om te bewegen)
- project Volkstuin vitaminen voor mensen met een minimum inkomen (gezonde voeding, beweging, participatie)

Doel

Door intersectorale samenwerking beoogt de gemeente de inzet van menskracht en middelen optimaal en efficiënt te benutten voor diverse maatschappelijke doeleinden, waaronder gezondheid. De gemeente wil aansluiten bij wat al is of wat gebeurt.

Gezondheid is van iedereen: lokaal samenwerken in netwerken

De gemeente wil samen met partners in het veld werken aan een gezonde bevolking, door signalen uit de bevolking op te pikken en deze te verbinden met lokale partners in het veld om tot oplossingen te komen. De gemeente wil het onderlinge contact faciliteren door hierin een regierol te nemen. De gemeente ziet in elk geval een belangrijk netwerk weggelegd voor zorg- en welzijnsvoorzieningen uit het voorliggende veld / preventieve zorg en de eerstelijnszorg. De gemeente onderhoudt reeds intensieve contacten in dit netwerk om uitwisseling, samenwerking en afstemming te stimuleren.

De gemeente staat via andere beleidsterreinen met vele partners in het veld in contact. Bijvoorbeeld met onderwijs, kinderopvang en sportverenigingen. Hier ligt een direct link met gezondheid, die in de afgelopen periode volop is benut.

De gemeente wil meer mogelijkheden verkennen voor een intensievere samenwerking met lokale partners, die dichtbij de inwoners in dorpen of buurten staan en/of die vanuit een andere invalshoek oplossingen aandragen die bijdragen aan het behalen van doelstellingen gericht op gezondheid.

Bijvoorbeeld dorpsbelangen, die een belangrijke positie innemen in de lokale gemeenschap en als spreekbuis kunnen fungeren voor al wat in dorpen leeft. Daarnaast ook bewustwording bij bijvoorbeeld dorpsbelangen dat gezondheid een belangrijke overweging en argument is in de initiatieven die zij nemen. Pleiten voor een veilig fietspad creëert tevens een prettiger omgeving om in te bewegen. De private sector in de gemeente Tytsjerksteradiel is ondernemend en divers. Ook bij hen liggen kansen om bijvoorbeeld bewustwording van gezond leven en een gezonde (werk)omgeving te creëren voor werknemers. Werknemers, inclusief hun gezinnen vertegenwoordigen tenslotte een belangrijk deel van de inwoners van de gemeente. Bovendien biedt de private sector over andersoortige krachten (bijvoorbeeld communicatie, kennis, innovatie, netwerk) en middelen (bijvoorbeeld ruimte, financieel, producten) die bijdragen aan een gezonde bevolking.

Doel

Door lokale netwerken te faciliteren, bijvoorbeeld middels het stimuleren van bijeenkomsten, beoogt de gemeente de verantwoordelijkheid voor een gezonde bevolking breed in de samenleving te leggen. De kracht van de samenleving levert kansen voor gezondheid en maakt daarmee de samenleving krachtig.

4.2 Speciaal voor onze jeugd

Centrum voor Jeugd en Gezin

Het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) in de gemeente Tytsjerksteradiel is een samenwerking tussen organisaties die met kinderen / jongeren van 0 tot 23 jaar werken. De samenwerking is er op gericht om hulp op elkaar afstemmen. Het CJG is een laagdrempelige voorziening voor ouders en professionals met vragen over opvoeden en opgroeien. Bevorderen van gezondheid en preventie is een belangrijk aspect van Kernpartners in het CJG zijn Jeugdgezondheidszorg, schoolmaatschappelijk werk, algemeen maatschappelijk werk en Bureau Jeugdzorg.

Doel

Met het CJG beoogt de gemeente een laagdrempelige voorziening te bieden waar opvoeders en professionals terecht kunnen met vragen over opgroeien en opvoeden. Vanuit de gedachte 'Eén plan voor één kind of gezin' krijgt hulp bij opvoeden en opgroeien vorm. Het CJG is zichtbaar en bereikbaar voor opvoeders en professionals.

Jeugdgezondheidszorg

Jeugdgezondheidszorg (JGZ) is één van de kernpartners van het CJG. JGZ is een vorm van publieke gezondheidszorg dat is ondergebracht bij GGD Fryslân. Conform de Wet Publieke Gezondheid artikel 5, zorgt de JGZ in elk geval voor:

- Het op systematische wijze volgen en signaleren van ontwikkelingen de gezondheidstoestand van jeugdigen en van gezondheidsbevorderende en –bedreigende factoren;
- Het ramen van de behoeften aan zorg;

- De vroegtijdige opsporing en preventie van specifieke stoornissen en het aanbieden van vaccinaties voortkomend uit het Rijksvaccinatieprogramma;
- Het geven van voorlichting, advies, instructie en begeleiding;
- Het formuleren van maatregelen ter beïnvloeding van gezondheidsbedreigingen.

JGZ doet dit door de uitvoering van het (wettelijk) Basistakenpakket Jeugdgezondheidszorg (BTP). Het BTP is onlangs bestuurlijk vastgesteld. Nieuw in het BTP is vooral de extra inzet op:

- gezonde leefstijl (contactmoment voor jeugdigen 14+ over gezonde leefstijl; extra aandacht voor alcohol bij contactmoment in groep 7);
- ondersteunen bij opvoeden in de (pre)natale fase (Stevig Ouderschap prenataal).

Verder is de signalering en preventie van overgewicht bij jeugdigen een belangrijk en terugkerend onderdeel in de contactmomenten die JGZ heeft met jeugdigen en hun opvoeders. Een recente aanpassing in de richtlijn preventie overgewicht houdt in dat bij signalering van een jeugdige met overgewicht extra contactmomenten worden ingelast.

In de gemeente Tytsjerksteradiel ontwikkelt de JGZ zich tot teams gericht op jeugdigen van 0-12 jaar en jeugdigen van 12 jaar en ouder, om de doorgaande lijn van de zorg voor jeugdigen te versterken.

Doel

De gemeente wil een Jeugdgezondheidszorg, die uitvoering geeft aan de door de Friese gemeenten opgedragen wettelijke taken. Jeugdgezondheidszorg is laagdrempelig voor de inwoners en professionals van de gemeente Tytsjerksteradiel, sluit aan bij samenwerkingsverbanden (CJG) en ontwikkelingen in de gemeente en het vakgebied, en is in lijn met de visie van de gemeente op gezondheid in gemeentelijk beleid (zie hoofdstuk 3). De gemeente wil dat JGZ professionals zichtbaar, herkenbaar en bereikbaar zijn op de vindplaatsen (bijvoorbeeld school en peuterspeelzaal).

Gezonde School

De Gezonde School is een integrale aanpak waarin scholen samen met leerlingen en ouders bepalen welke speerpunten centraal staan in het gezondheidsbeleid van de school. De Gezonde School aanpak biedt mogelijkheden om in de schoolomgeving van de gezonde keuze de makkelijkste, voor de hand liggende keuze te maken. Scholen worden bij de invoering van Gezonde School ondersteund door JGZ. De afgelopen jaren hebben vijf scholen het traject Gezonde School afgerond. De overige negentien scholen zijn reeds gestart met de implementatie van Gezonde School. Naar verwachting ronden de zes laatst gestarte scholen af in het schooljaar 2016-2017. De ervaring leert dat vrijwel alle scholen, die de Gezonde School aanpak implementeren, de preventie van overgewicht als speerpunt kiezen.

Doel

In de komende beleidsperiode ronden alle basisscholen in de gemeente Tytsjerksteradiel de implementatie van de Gezonde School af. Om gezondheidsbeleid op school te borgen na de implementatiefase van Gezonde School, maakt de gemeente afspraken met JGZ. Met de implementatie van de Gezonde School beoogt de gemeente bevordering van gezond gedrag.

Prenatale voorlichting

De afgelopen periode is de gemeente met partners zoekende geweest om een goede vorm voor prenatale voorlichting te ontwikkelen. Resultaat is dat de gemeente de taak voor het uitvoeren van prenatale voorlichting belegt bij de verloskundige praktijken, die actief zijn in de gemeente Tytsjerksteradiel. Prenatale voorlichting maakt onderdeel uit van de prenatale zorg die iedere zwangere ontvangt van de verloskundige in Tytsjerksteradiel.

Doel

De in de gemeente werkzame verloskundigen bieden iedere zwangere vrouw een serie van drie bijeenkomsten aan waarin zij geïnformeerd worden over gezonde leefstijl in de zwangerschap, voorbereiden op ouderschap en de bevalling. In de loop van 2014 starten de verloskundigen dit aanbod.

4.3 Goed voorbeeld doet goed volgen

Gezonde Gemeente

De gemeente stimuleert haar inwoners tot gezond leven, onder andere door een gezonde omgeving te creëren waarin het makkelijker en vanzelfsprekender is om een gezonde keuze te maken. De gemeente wil het goede voorbeeld geven, door aandacht te hebben voor onder andere de volgende zaken:

- bewegingstimulering, zoals het fietsproject 'Op 'e traapers', stimuleren van het gebruik van dienstfietsen
- Gezonde Kantine
- Ruimte voor discussie over het schenken van alcohol en serveren van gezonde snacks
- Gezond ARBO beleid, zoals aandacht voor stressreductie en ontspanning

Het thema gezondheid past in het thema duurzaamheid en sluit daarmee goed aan op de doelstellingen van de gemeente op dit vlak.

Doel

De gemeente draagt het belang van een gezonde omgeving uit. Medewerkers van de gemeente zijn positief over de aandacht voor gezondheid.

5. Financiën

Dit hoofdstuk beschrijft de financiële begroting voor het onderwerp publieke gezondheid voor de komende beleidsperiode. De financiële begroting is een meerjarenraming, die beïnvloed wordt door ontwikkelingen die nu en in de toekomst spelen.

Voor de uitvoering van het gemeentelijke gezondheidsbeleid gelden de volgende financiële kaders:

- Jaarlijkse bijdrage voor GGD Fryslân (basispakket), inclusief Jeugdgezondheidszorg
- Er is jaarlijks een bedrag van € 19.167 opgenomen in de begroting van de gemeente Tytsjerksteradiel voor activiteiten die voortvloeien uit het gemeentelijk gezondheidsbeleid. Dit bedrag is in te zetten om projecten in de gemeente te stimuleren en/of deels te faciliteren.
- Gezondheid maakt deel uit van andere projecten binnen de gemeente. Financiering van activiteiten gericht op gezondheid, die deel uitmaken van een project worden uit de projectfinanciering bekostigd.

Bijlage 1. Wet Publieke Gezondheid

Eisen aan de gemeentelijke nota volgens de Wet Publieke Gezondheid

Artikel 1

1. Onze Minister stelt elke vier jaar een landelijke nota gezondheidsbeleid en een landelijk programma voor uitvoering van onderzoek vast op het gebied van de publieke gezondheid.
2. De gemeenteraad stelt binnen twee jaar na openbaarmaking van de nota, bedoeld in het eerste lid, een nota gemeentelijk gezondheidsbeleid vast, waarin de raad in ieder geval aangeeft:
 - a. wat de gemeentelijke doelstellingen zijn ter uitvoering van de in de artikelen 2, 5, 5a en 6 genoemde taken,
 - b. welke acties in de bestreken periode worden ondernomen ter realisering van deze doelstellingen,
 - c. welke resultaten de gemeente in die periode wenst te behalen,
 - d. hoe het college van burgemeester en wethouders uitvoering geeft aan de in artikel 16 genoemde verplichting.
3. De gemeenteraad neemt bij het vaststellen van de nota gemeentelijk gezondheidsbeleid in ieder geval de landelijke prioriteiten in acht, zoals opgenomen in de landelijke nota gezondheidsbeleid.

Artikel 2

1. Het college van burgemeester en wethouders bevordert de totstandkoming en de continuïteit van en de samenhang binnen de publieke gezondheidszorg en de afstemming ervan met de curatieve gezondheidszorg en de geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen.
2. Ter uitvoering van de in het eerste lid bedoelde taak draagt het college van burgemeester en wethouders in ieder geval zorg voor:
 - a. het verwerven van, op epidemiologische analyse gebaseerd, inzicht in de gezondheidssituatie van de bevolking,
 - b. het elke vier jaar, voorafgaand aan de opstelling van de nota gemeentelijke gezondheidsbeleid, bedoeld in artikel 13, tweede lid, op landelijk gelijkvormige wijze verzamelen en analyseren van gegevens over deze gezondheidssituatie,
 - c. het bewaken van gezondheidsaspecten in bestuurlijke beslissingen,
 - d. het bijdragen aan opzet, uitvoering en afstemming van preventieprogramma's, met inbegrip van programma's voor de gezondheidsbevordering,
 - e. het bevorderen van medisch milieukundige zorg,
 - f. het bevorderen van technische hygiënezorg,
 - g. het bevorderen van psychosociale hulp bij rampen,
 - h. het geven van prenatale voorlichting aan aanstaande ouders.
3. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen nadere regels worden gesteld over de werkzaamheden, bedoeld in het tweede lid, en kunnen met het oog op de in het eerste lid bedoelde taak regels worden gesteld over de verstrekking van niet tot een persoon herleidbare gegevens aan het college van burgemeester en wethouders door personen en instellingen werkzaam op het terrein van de gezondheidszorg en kan deze verstrekking verplicht worden gesteld. Voor zover het de

gegevensverstrekking door personen en instellingen aan het college van burgemeester en wethouders betreft, bevat deze algemene maatregel van bestuur regels over de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en de vergoeding van kosten.

Artikel 5

1. Het college van burgemeester en wethouders draagt zorg voor de uitvoering van de Jeugdgezondheidszorg.
2. Ter uitvoering van de in het eerste lid bedoelde taak draagt het college van burgemeester en wethouders in ieder geval zorg voor:
 - a. het op systematische wijze volgen en signaleren van ontwikkelingen in de gezondheidstoestand van jeugdigen en van gezondheidsbevorderende en -bedreigende factoren,
 - b. het ramen van de behoeften aan zorg,
 - c. de vroegtijdige opsporing en preventie van specifieke stoornissen, met uitzondering van het perinatale onderzoek op phenylketonurie (PKU), congenitale hypothyroïdie (CHT) en adrenogenitaal syndroom (AGS) en het aanbieden van vaccinaties voorkomend uit het Rijksvaccinatieprogramma,
 - d. het geven van voorlichting, advies, instructie en begeleiding,
 - e. het formuleren van maatregelen ter beïnvloeding van gezondheidsbedreigingen.
3. Het college van burgemeester en wethouders draagt er zorg voor dat bij uitvoering van de in het eerste lid bedoelde taak, voor zover het gaat om vastleggen van patiëntgegevens als bedoeld in artikel 7:454 van het Burgerlijk Wetboek, gebruik wordt gemaakt van digitale gegevensopslag. Bij regeling van de Minister voor Jeugd en Gezin kunnen eisen worden gesteld aan de daarbij te gebruiken software.
4. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen nadere regels worden gesteld over de werkzaamheden, bedoeld in het tweede lid.

Artikel 5a

1. Het college van burgemeester en wethouders draagt zorg voor de uitvoering van de ouderengezondheidszorg.
2. Ter uitvoering van de in het eerste lid bedoelde taak draagt het college van burgemeester en wethouders in ieder geval zorg voor:
 - a. het op systematische wijze volgen en signaleren van ontwikkelingen in de gezondheidstoestand van ouderen en van gezondheidsbevorderende en –bedreigende factoren;
 - b. het ramen van de behoeften aan zorg;
 - c. de vroegtijdige opsporing en preventie van specifieke stoornissen als comorbiditeit;
 - d. het geven van voorlichting, advies, instructie en begeleiding;
 - e. het formuleren van maatregelen ter beïnvloeding van gezondheidsbedreigingen.
3. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen regels worden gesteld over de werkzaamheden, bedoeld in het tweede lid.

Artikel 6

1. Het college van burgemeester en wethouders draagt zorg voor de uitvoering van de algemene infectieziektebestrijding, waaronder in ieder geval behoort:
 - a. het nemen van algemene preventieve maatregelen op dit gebied,

b. het bestrijden van tuberculose en seksueel overdraagbare aandoeningen, inclusief bron- en contactopsporing,

c. bron- en contactopsporing bij meldingen als bedoeld in de artikelen 21, 22, 25 en 26.

2. Het bestuur van de veiligheidsregio draagt zorg voor de voorbereiding op de bestrijding van een epidemie van een infectieziekte behorend tot groep A, alsmede op de bestrijding van een nieuw subtype humaan influenzavirus, waarbij ernstig gevaar voor de volksgezondheid bestaat.

3. De burgemeester geeft leiding aan de bestrijding van een epidemie van een infectieziekte, behorend tot groep B1, B2 of C, alsook de directe voorbereiding daarop en draagt zorg voor de toepassing van de maatregelen, bedoeld in hoofdstuk V.

4. De voorzitter van de veiligheidsregio draagt zorg voor de bestrijding van een epidemie van een infectieziekte behorend tot groep A, of een directe dreiging daarvan, en is dan ten behoeve van deze bestrijding bij uitsluiting bevoegd om toepassing te geven aan de artikelen 34, vierde lid, 47, 51, 54, 55 of 56.

5. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen de taken, bedoeld in het eerste, tweede, derde en vierde lid, nader worden uitgewerkt.

Artikel 16

Voordat besluiten worden genomen die belangrijke gevolgen kunnen hebben voor de publieke gezondheidszorg vraagt het college van burgemeester en wethouders advies aan de gemeentelijke gezondheidsdienst.

Bijlage 2. Evaluatie vorige nota

Deze bijlage kijkt terug op de afgelopen beleidsperiode, waarin de nota 'Tûk lokaal maatwurk; beleidskader 2008-2011 Wet maatschappelijke ondersteuning en gezondheidsbeleid' geldig was. Deze nota is eind 2007 vastgesteld door de gemeenteraad en geëvalueerd in 2011. In deze paragraaf volgt een samenvatting van de evaluatie. Voor de totale evaluatie : zie nota 'Evaluatie Wmo – Gezondheidsbeleid 2008-2011'.

In de vorige nota zijn de volgende onderwerpen als speerpunt benoemd:

- Overgewicht (voeding en bewegen)
- Onverantwoord alcoholgebruik jongeren en volwassenen
- Opvoedingsondersteuning en bevorderen weerbaarheid jeugd
- Seksuele gezondheid
- Roken
- Preventie van psychische stoornissen

Het beleid was er op gericht een gezonde leefstijl bevorderen door integraal gemeentelijk gezondheidsbeleid. Met dit beleid beoogt de gemeente dat mensen langer in goede gezondheid leven en dat gezondheidsverschillen tussen mensen verkleinen.

De beleidsperiode van de nota is verlengd, vanwege het later verschijnen van de landelijke nota 'Gezondheid Dichtbij' in 2012 en onderhavige nota.

Hier volgt een greep uit de activiteiten die de afgelopen beleidsperiode zijn uitgevoerd en die een duidelijk raakvlak hebben met gezondheid. Sommige activiteiten zijn afgerond; andere lopen door.

- Integraal beleid en integrale aanpak
 - Vanaf 2010 is de Gezonde School Methode gefaseerd op alle basisscholen ingevoerd. Scholen maken zelf de keuze bij welke leefstijlonderwerp zij prioriteit willen leggen. De Gezonde School Methode is een voorbeeld van een integrale aanpak om gezondheid te bevorderen. De Gezonde School Methode kan voor alle leefstijlonderwerpen worden ingezet. In de opsomming van activiteiten per leefstijlonderwerp wordt de Gezonde School Methode niet steeds opnieuw aangehaald. Vanzelfsprekend past de Gezonde School Methode in een integrale aanpak voor ieder leefstijl onderwerp.
 - Er is een checklist 'gezonde wijk' ontwikkeld. Deze is bekend gemaakt binnen de gemeentelijke organisatie met als doel toe te passen bij de ontwikkeling van wijken of dorpen.

- Overgewicht

Samen met organisaties in de gemeente is een plan ontwikkeld voor de aanpak van kinderen met overgewicht. Activiteiten die uit dit plan voortvloeien zijn:

- Jeugdgezondheidszorg biedt extra begeleiding aan kinderen met overgewicht
- De leiding van kinderopvang is getraind in het bewegen met peuters middels de cursus 'Beweegkriebels'.
- In Buurt, Bewegen Sport projecten (BOS) krijgt gezonde leefstijl extra aandacht. Hierin werken scholen, welzijnswerk en sportverenigingen samen. Vanaf 2012 worden BOS-projecten voortgezet onder de naam Combinatiefunctie.

Met de afdeling 'Romte' van de gemeente Tytsjerksteradiel is de afspraak gemaakt in alle nieuwe bestemmingsplannen de openbare terreinen te voorzien van de bestemming 'groenvoorziening'. Binnen deze bestemming is het gebruik van (buiten) speelterreinen standaard toegestaan.

In 2009 is aan cliënten de cursus 'Goede voeding hoeft niet veel te kosten' aangeboden. Na 2009 liep de animo terug en is het aanbod stopgezet.

Onder de vlag 'Oars', de visie van de gemeente op een duurzame en eerlijke wereld, is bevordering van een gezonde leefstijl ingepast. In 2011 is de Nationale Sportweek aangegrepen om aandacht te vestigen op bewegen, gezonde voeding en preventie van overgewicht.

- Onverantwoord alcoholgebruik

- In 2010 is het Plan van Aanpak Jeugd en Alcohol vastgesteld. Verslavingszorg Noord Nederland (VNN) en KEaRN hebben bijeenkomsten georganiseerd voor organisaties die werken met jongeren. VNN verzorgt trainingen voor professionals en vrijwilligers op het gebied van signalering, advies en informatie inzake alcohol. In het plan van aanpak is aandacht voor de rol van ouders/verzorgers in relatie tot voorbeeldgedrag.
- In 2008 is de notitie 'Ketenbeleid' vastgesteld. Dit is onderdeel van het Integraal Veiligheidsbeleid. Naast voorlichting aan jongeren op het gebied van EHBO en brandveiligheid, is er ook aandacht voor de preventie van alcohol en drugs.
- In 2008 en 2009 is ingezet op voorlichting over alcohol voor jongeren. Voor oudere jongeren is de voorlichting gericht op alcohol en verkeer. In 2009, 2010 en 2011 is horeca onderneming Club Q financieel ondersteund voor het organiseren van MegaSchoolfeesten.

- Roken

- Jeugdgezondheidszorg heeft tijdens contactmomenten met ouders en jeugd aandacht voor (mee)roken.
- Sportverenigingen zijn geïnformeerd en voeren een anti-rookbeleid in de kantine.

- Cursus 'Stoppen met roken' voor cliënten Werk & Bijstand is in 2009 en 2010 vanuit de gemeente aangeboden. In 2011 werd de cursus vergoed vanuit de basisverzekering.
- Opvoedingsondersteuning en weerbaarheid
 - Het opvoedingsondersteuningsprogramma Triple P is ingevoerd. Alle medewerkers Jeugdgezondheidszorg en schoolmaatschappelijk werk zijn getraind in de methodiek voor begeleiding bij opvoedingsvragen en problemen. Er worden jaarlijks lezingen 'Positief opvoeden' georganiseerd.
 - In de verordening 'Kinderopvang' is opgenomen het aanbod kinderopvang te bieden ter ondersteuning van de sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen van 0-12 jaar.
 - Jongeren leren omgaan met geld door uitvoeren van 'De Klasse!kas' op basisscholen en het opvoeren van het toneelstuk 'De Verleiding' in het voortgezet onderwijs, al dan niet ondersteund met gastlessen door de Kredietbank.
- Seksuele gezondheid

Geen specifieke activiteiten, naast dat scholen kunnen kiezen om in de Gezonde School Methode aandacht te geven aan dit onderwerp.
- Preventie van psychische stoornissen

Er is in de afgelopen beleidsperiode geen actie ondernomen om te komen tot een integrale aanpak ter preventie van psychische stoornissen.

Los van de speerpunten in het gezondheidsbeleid, heeft de gemeente andere (gemeentelijke) taken uitgevoerd, die onderdeel zijn van het gezondheidsbeleid of gezondheidsbeleid raken. Hierbij valt te denken aan prenatale voorlichting, ouderengezondheidsbeleid, CJG Tytsjerksteradiel en afstemming en samenwerking met de eerstelijnszorg.

Prenatale voorlichting is sinds 2009 een gemeentelijk taak. Er zijn de afgelopen beleidsperiode zowel in de gemeente als daarbuiten initiatieven geweest om invulling te geven aan deze taak. Onlangs heeft de gemeente afspraken gemaakt met de verloskundigen in de gemeente om prenatale voorlichting in te bedden in de prenatale verloskundige zorgverlening.

Een specifieke gemeentelijk taak is ouderengezondheidsbeleid. Dit is onderdeel van de nota Wet maatschappelijke ondersteuning. Valpreventie is opgepakt vanuit de sector welzijn (ouderenadviseur).